

การจัดการความรู้การปลูกพลูและส่งเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู
ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

**Knowledge Management for Growing the Piper Betel and Improvement
the Potential's Piper Betel Group Community Enterprise, Sanamchai,
Sathing Phra District, Songkhla Province**

เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี, สายสุตา สุขแสง,
วิมล งามยิ่งยวด, ณัฐกา นาเลื้อน และ พรเพ็ญ อำนวยกิจ

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

**Yaowalak Trakulmaykee, Saisuda Suksang,
Wimol Ngamyinyuad, Nattaka Naluan and Pornpen Amnuaykit**

Hatyai University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: yaowalak@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการความรู้การปลูกพลูและส่งเสริมศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ต.สนามชัย อ.สทิงพระ จ.สงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จัดการองค์ความรู้การปลูกพลู 2) ส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู จำนวน 26 คน คัดเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูล ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย การระดมสมอง และการจัดการความรู้ ในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า ความรู้การปลูกพลูเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งสืบทอดต่อกันมาโดยไม่ได้รับการพัฒนาและมีการแลกเปลี่ยนความรู้เฉพาะในกลุ่มเครือญาติ ในส่วนการจัดการวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมีความรู้ไม่เพียงพอต่อการบริหารงานของกลุ่ม การบริหารของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูจึงขาดความเป็นระบบ สมาชิกยังขาดแรงจูงใจในการเข้ากลุ่ม และจากการบูรณาการศาสตร์ด้านการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การศึกษาได้พบแนวทางส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ดังนี้ 1) ควรกระจายความรู้ด้วยการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร 2) เผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ไปยังผู้ปลูกพลูและผู้สนใจคนรุ่นใหม่ 3) สร้างศูนย์รวมความรู้และทักษะการปลูกพลูในชุมชน และ 4) ให้ความรู้กระบวนการจัดการกลุ่มแก่คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษานอกจากจะทำให้สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนและผู้สนใจในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการจัดการองค์ความรู้การปลูกพลูเพื่อสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและอาชีพปลูกพลูให้คงอยู่ต่อไปแล้ว ยังทำให้วิสาหกิจชุมชนมีแนวทางพัฒนาตนเองได้อีกด้วย

* วันรับบทความ : 8 พฤษภาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 14 มิถุนายน 2567; วันตอบรับบทความ : 15 มิถุนายน 2567

Received: May 8 2024; Revised: June 14 2024; Accepted: June 15 2024

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; การส่งเสริมศักยภาพ; วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of the knowledge management for growing the Piper Betel and improvement the potential's Piper Betel group community enterprise, at Sanamchai, Sathing Phra District, Songkhla Province, focus on 1) knowledge management for piper betel cultivation and 2) enhancing the piper betel group of community enterprise. This research aims to provide an overview of qualitative research with purposive sampling which is 26 members from the Community Enterprise of the Piper Betel Group, at Sanamchai, Sathing Phra District, Songkhla Province. This research collects data by semi-structured interview consisted of focus group and brainstorming and summarized the knowledge management by descriptive research method. Moreover, the research findings indicate that the piper betel growing is the ancestor's knowledge inherited without evolution, and the community enterprise members share knowledge specifically to relatives. In terms of the community enterprise management, they have insufficient knowledge management skills which affect to unsystematic administration, and lack motivation in group working. Furthermore, this study discovers the methods of promoting the piper betel farming from human resource management and development are as follows: 1) systematic knowledge distribution and explicit and sustainable written records; 2) conveying knowledge and experiences to piper betel farmers and new generation; 3) establishing learning center of piper betel and learning resource about piper betel farming skills especially for students and teenagers in the community and outside area, lastly, 4) providing knowledge about the procedure of administration and management on community enterprise group. Besides, the study results raise the awareness of the community enterprise members and people who are interested in the community about the importance of knowledge management in the piper betel planting for inheriting ancestor wisdom, maintaining the existence of the piper betel cultivation career, and guiding the community enterprise development.

Keywords: Knowledge Management; Potential Empowerment; Community Enterprise

บทนำ

พลู จัดเป็นพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง เป็นที่รู้จักและปลูกในประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังมีหลักฐานที่กล่าวถึงพลูปรากฏไว้ในศิลาจารึกวัดศรีชุมว่า “ปลูกดอกไม้ต้นใหญ่หลายพรรณแก่ ... พระศรีมหาโพธิ์ไว้คนแต่งเฝ้ารักษาหลายครั้ง มีทั้งสวนหมากสวนพลูไว้” และในสมัยอยุธยาได้มีการเก็บภาษีอากรใบพลู พลุจึงเป็นพืชทางเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย (สุพิชฌาย์ จินดาวัฒนภูมิ, 2561: 1136) ต่อมาสมัยจอมพล ป. พิบูลฯ พิบูลสงคราม ได้ประกาศให้คนไทยเลิกกินหมากจึงมีการสั่งให้ตัดต้นหมากต้นพลูทิ้ง การปลูกพลูจึงลดน้อยลงจนเกือบจะไม่มีเหลือให้เห็น ที่ยังเหลือให้คนรุ่นหลังได้เห็นอยู่ก็ใช้เป็นเครื่องบูชาในพิธีกรรมต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยคุณประโยชน์และคุณค่าของพลูในด้านวัฒนธรรมในพิธีกรรมงานประเพณีและด้านสมุนไพรการแพทย์แผนโบราณ มีสรรพคุณเป็นยารักษาโรค ช่วยระบบย่อยอาหาร มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อรา นำมาใช้รักษาโรคต่าง ๆ เช่น โรคผื่นคัน ยาแก้ไอเสบ ยาขับลม ยาห้ามเลือด โรคหวัด และมีฤทธิ์เผ็ดร้อนกระตุ้นสมอง

ทำให้สมองโปร่งสดชื่น ใบพลูสดจึงเป็นที่ต้องการของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้แรงงานชาวพม่าและ
ไต้หวัน (พจนก กาญจนจันทร์, 2563: 124; Singh et al., 2023: 1) รัฐบาลไทยจึงได้รื้อฟื้นการปลูกพลูและ
จัดปลูกไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 เพื่อผลิตใบพลูสดส่งเป็นสินค้าส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ
(โสพิศ โพธิสุวรรณ, 2543: 3) และปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการ
พัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการส่งเสริมปลูกสมุนไพร
ไทยและพัฒนาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาแปรรูปเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์รักษาโรค
และ สร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพร (นิธนา เอี่ยมสะอาด และคณะ, 2562: 49-50)
นอกจากนี้ สมุนไพรพลูยังได้รับการเลือกเข้าบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร พ.ศ. 2566 จากสำนักงาน
คณะกรรมการอาหารและยา บรรจุในรายการยาจากสมุนไพรในบัญชีสำหรับใช้ในโรงพยาบาลและสถาน
บริการสาธารณสุข (คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ, 2566: 105) ด้วยเหตุที่พลูมีบทบาทในวิถี
ชีวิตประจำวันของคนไทย ทั้งทางด้านวัฒนธรรม และการแพทย์ กอปรกับในต่างประเทศมีความต้องการพลู
สดมากขึ้น พลูจึงกลายเป็นพืชเศรษฐกิจส่งออกเชิงพาณิชย์ประเภทหนึ่งของประเทศไทย จึงทำให้มีผู้สนใจหัน
มานิยมปลูกพลูเพิ่มมากขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในจำนวนพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดของประเทศไทยพลูเป็นพืชหนึ่งที่มี
สัดส่วนพื้นที่ปลูกมากติดอยู่ใน 5 อันดับแรก และในกลุ่มสมุนไพรเครื่องเทศพลูมีการปลูกจัดอยู่ในลำดับที่ 4
ของพืชกลุ่มเครื่องเทศ (ชนนิษฐ์ ชูพยัคฆ์, 2566: 18-19) สำหรับประเทศไทยภูมิภาคที่ปลูกและส่งออกพลูสด
ไปยังต่างประเทศและสร้างรายได้สูง ได้แก่ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ ใน
ภาคใต้จังหวัดที่มีการปลูกพลูมาก ได้แก่ จังหวัดพัทลุง รองลงมา คือจังหวัดสงขลา (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสารกรมส่งเสริมการเกษตร, 2563: 2)

จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดชายทะเลที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกพลู
ทั้งสิ้นจำนวน 66 ไร่ นิยมปลูกกันมากในอำเภอสิงหนคร และได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูขึ้นที่ หมู่ 4
ตำบลสนามชัย อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น
26 คน ซึ่งเป็นประชากรในพื้นที่ การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถือเป็นแนวคิดในการพัฒนาระดับการเกษตร
ในท้องถิ่น ซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) วิสาหกิจ
ชุมชนจึงเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจและการแข่งขัน
ระดับประเทศ (บุษรา สร้อยระยา และคณะ, 2567: 307-308; อธิภัทร สินทร์โก, อัดติยาพร ไชยฤทธิ์ และนพ
พร ชุนคำ, 2563: 129) ประธานปัจจุบันของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 ได้บอกเล่าว่า ในระยะแรกของการ
ปลูกไม่มีปัญหาด้านราคาขาย เพราะยังมีความต้องการมากโดยพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงในหมู่บ้าน
กระทั่งปี พ.ศ. 2560 – 2564 ประสบปัญหาพาลูราคาตกต่ำ สาเหตุหลักเกิดจากสถานการณ์ระบาดของไวรัส
Covid-2019 ทำให้การสั่งซื้อจากต่างประเทศลดลง การขายเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างขาย แม้ว่าจะมี

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จึงทำให้ผู้ปลูกพลูขาดอำนาจการต่อรองในการหาตลาดรองรับการผลิตและขาดอำนาจในการต่อรองราคาทำให้พ่อค้าคนกลางกดราคาผลผลิต เมื่อไม่มีตลาดผู้ปลูกพลูบางรายจึงดำเนินการตัดทิ้งเพื่อปลูกพืชอื่นทดแทน ส่งผลให้ช่องทางการสร้างรายได้เสริมถูกลดโอกาสลงไป จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลปัจจุบันจากสมาชิกกลุ่ม พบว่าสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน มีภูมิปัญญาที่เชี่ยวชาญด้านการปลูกพลูเกือบทั้งหมดจะเป็นผู้สูงวัย ประเด็นปัญหาที่พบ คือ ตั้งแต่ก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนยังไม่มีมีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้การปลูกพลูอย่างเป็นระบบ ความรู้ที่มีอยู่ใช้วิธีการบอกเล่าและสาธิตให้ดูจากความทรงจำ ขาดผู้นำในการดำเนินการสร้างองค์ความรู้การปลูกพลูที่มีอยู่ในตัวบุคคลออกมาเพื่อนำมารวบรวมถ่ายทอดสู่รุ่นต่อไปอย่างเป็นระบบ ส่งผลทำให้ความรู้ภูมิปัญญาการปลูกพลูเสี่ยงต่อการสูญหายไป สมาชิกของกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการกลุ่ม คณะกรรมการไม่มีความเข้าใจในการบริหารกลุ่ม จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการองค์ความรู้ที่มาจากจัดการความรู้อันจะทำให้กลุ่มสามารถสร้างและต่อยอดการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การได้ประโยชน์เพื่อพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

การจัดการความรู้เป็นวิธีการจัดการอย่างหนึ่งซึ่งเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาปรับปรุงให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเอง สามารถกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสะสมมาถ้ามีการนำมาจัดการความรู้และนำมาสู่การถ่ายทอดประยุกต์ให้เหมาะสมจะช่วยสร้างการรวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มผู้สืบสานรักษาทั้งการนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปส่งเสริมพัฒนาต่อยอด (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2566: 2370) หลักการของแนวคิดการจัดการความรู้ประกอบด้วยกระบวนการสร้างแสวงหา การจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ การแลกเปลี่ยนและรวบรวมความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ (วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย และคณะ, 2560: 2353-2354) จากแนวคิดและหลักการสำคัญของการจัดการความรู้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้จะส่งผลทำให้กลุ่มสามารถไปสู่แนวทางการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุดเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งต่อไปได้ การจัดการความรู้จึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความยั่งยืนได้อย่างมั่นคง (อิทธิพร สินทร์โก และคณะ, 2563: 130)

ดังนั้น การนำหลักการกระบวนการของการจัดการความรู้มาจัดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพลูของวิสาหกิจชุมชนหมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา จะเป็นแนวทางที่จะสามารถตอบสนองต่อปัญหาอุปสรรคและความต้องการของทั้งระดับกลุ่มชุมชนและระดับประเทศได้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของบุษรา สร้อยระย้า และคณะ (2567: 308) ที่พบว่า การจัดการความรู้จะสามารถทำให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มศักยภาพในด้านต่าง ๆ ได้ และทำให้เกิดผลการถ่ายทอดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะดำเนินการพัฒนาการจัดการความรู้เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมเพิ่มศักยภาพของสมาชิกกลุ่ม เพราะการจัดการความรู้จะเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถ ผลงานวิจัยที่ได้จะเป็น

เครื่องมือในการดำเนินงานให้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู กระตุ้นให้มีการตระหนักรู้ในประโยชน์และคุณค่าของพลูพืชสมุนไพร ขยายพื้นที่การปลูกพลู สร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อจัดการองค์ความรู้การปลูกพลูของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ขอบเขตประชากรในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา จำนวน 26 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาประกอบด้วย 1) องค์ความรู้การปลูกพลูที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ของบรรพบุรุษแต่ละครัวเรือนของชุมชน เป็นสิ่งที่สั่งสม ถ่ายทอดและปฏิบัติกันมานาน 2) กระบวนการจัดการความรู้การปลูกพลูของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกพลู ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ชุดคำถามจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการปลูกพลู ด้วยการทบทวนวรรณกรรมมาพัฒนาสร้างเป็นแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยสำหรับการทบทวนวรรณกรรม เมื่อได้ร่างประเด็นคำถามเพื่อใช้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจสอบ นอกจากนี้ยังใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบรู้ตัว แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดหมวดหมู่และทบทวนอย่างเป็น

ระบบ นำไปสู่การสร้างชุดคู่มือการปลูกพลูและสื่ พร้อมทั้งจัดทำแนวทางพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจกลุ่มปลูกพลู

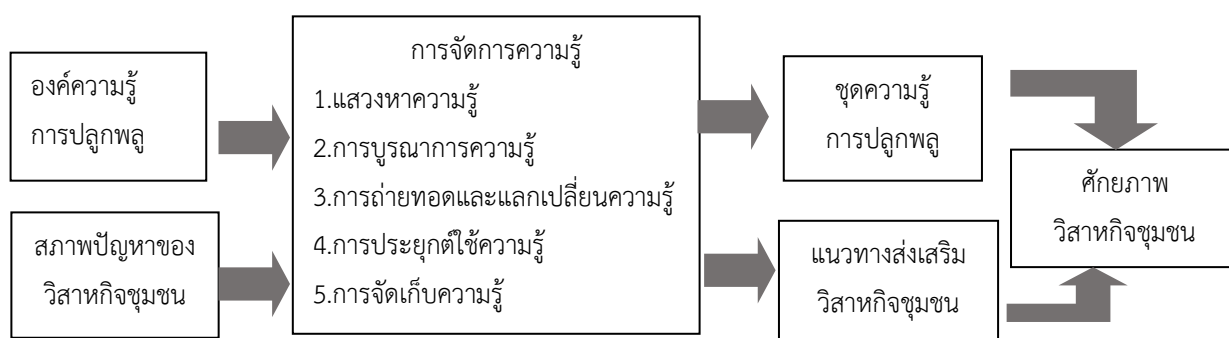
การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ดำเนินการขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งหนังสือไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย ผู้นำชุมชนและประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู เพื่อขอความร่วมมือและขออนุญาตให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ดำเนินการสร้างสัมพันธภาพกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องชี้แจงอธิบายให้เข้าใจวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลที่จะได้รับจากโครงการ เปิดโอกาสให้สอบถามและให้เวลาสำหรับการตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการด้วยความยินยอมเต็มใจและสมัครใจ และสามารถเข้าร่วมหรือยกเลิกการเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ การยินยอมของอาสาสมัคร

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการเก็บข้อมูลจากสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู โดยการเตรียมรายชื่อกลุ่มเป้าหมายและนัดหมายล่วงหน้า ผู้ให้ข้อมูลจะติดป้ายหมายเลขสัญลักษณ์แทนป้ายชื่อ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม วิธีการสังเกตแบบรู้ตัวในขณะการจดบันทึกและบันทึกภาพ

3. การประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ และการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกพลูตำบลสนามชัย อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่มและการสังเกตมาจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์ แบ่งหมวดหมู่เนื้อหา ขอบเขตของเนื้อหาและจัดลำดับ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากเนื้อหาของข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมาย (Content Analysis) เพื่อนำมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์รวบรวมเป็นองค์ความรู้การปลูกพลูและการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจกลุ่มปลูกพลู ด้วยวิธีการพรรณนา (Descriptive Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้การปลูกพลูของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ความรู้การปลูกพลูของวิสาหกิจชุมชนจะเป็นความรู้ที่อยู่ในกระบวนการปลูก พื้นที่หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ อากาศร้อนชื้น 10-30 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเติบโตของพลู สภาพพื้นที่ที่ใช้ปลูกมีความเหมาะสม จึงสามารถปลูกพลูได้ทุกฤดูกาล ลักษณะดินเป็นดินร่วนที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงมีการระบายน้ำได้ดี สภาพทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเอื้ออำนวยให้ได้พลูที่มีคุณภาพและมีความโดดเด่นด้านรสชาติเป็นที่ต้องการของตลาด ข้อมูลความรู้การปลูกพลูที่ได้จากบรรพบุรุษถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย

การขยายพันธุ์ ต้นพลูที่ปลูกในตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นพลูพันธุ์เขียวได้ การขยายพันธุ์ ใช้วิธีเพาะชำ ต้นพลูที่นำมาเป็นต้นพันธุ์คัดเลือกที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ใช้กิ่งแก่ที่แข็งแรงมีสีน้ำตาลและยอดที่มีรากแขนงน้อยมาก ๆ ตัดส่วนบนยอดของต้นพลู ตกแต่งกิ่งให้มีรากแขนงย่อย 2-3 ข้อ ความยาวประมาณ 1.5 ฟุต ยอดปลายบนมีใบเล็กน้อย วางต้นพันธุ์ลงในถุงเพาะชำที่มีดินผสมมะพร้าวผสมมูลสัตว์เล็กน้อย วางต้นพันธุ์ในถุงกดให้แน่น รดน้ำพอให้ชื้น วางไว้ในที่ที่ไม่ให้โดนแสงแดดและลม ประมาณ 5-7 วัน หลังจากนั้นจึงนำออกมาโดนแดดอ่อน เมื่อระยะ 28-30 วัน สามารถนำปลูกลงแปลงได้

การเตรียมดินยกร่องก่อนปลูกใช้ระยะเวลา 15 วัน เตรียมดินยกร่องกว้าง 1.0-2.0 เมตร ความสูง 0.5-1.0 เมตร เพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง ความยาวตามความเหมาะสมของพื้นที่ เว้นระยะห่างระหว่างร่องแปลงเล็กๆ ใช้สำหรับเป็นทางเดิน โรยขี้เถ้าลงในดินในปริมาณพอให้ทั่วทั้งร่อง ใส่ปุ๋ยมูลสัตว์ในปริมาณ 2:1 (ดิน:ปุ๋ย) รดน้ำให้ดินพอชุ่ม พรวันดินให้เข้ากัน ร่องแปลง 1 ร่อง จะปลูก 1-2 แถว ทั้งนี้ขึ้นกับขนาดของร่องแปลง กรณีปลูก 2 แถว แต่ละแถวควรห่างกัน 0.5-1.0 เมตร ปักวางเสาค้ำลงดินให้ยึดแน่น เสาค้ำใช้เสาคอนกรีตหรือไม้เนื้อแข็ง สูงประมาณ 1.5-2.0 เมตร กรณีสูงมากจะทำให้ยากในการเก็บใบ เสาค้ำในแถวเดียวกันให้มีระยะห่าง 1.25 เมตร ซึ่งสเลนคลุมร่องแปลง เนื่องจากต้นพลูชอบแดดพอประมาณมีลมเบาๆ พัดผ่านถ่ายเทดี

กระบวนการปลูก วางต้นพันธุ์ใช้เสียมหรือพลั่วขุดหลุมให้ลึกประมาณ 15-30 เซนติเมตร กว้าง 10 เซนติเมตร นำยอดพลูเขียวได้ที่ชำไว้แล้วออกจากถุงเพาะชำ วางต้นพันธุ์ลงในหลุมที่ขุดไว้ เอาดินบนกลบลงก่อน การวางต้นพันธุ์ให้ยอดโผล่ใกล้เสาค้ำ กดหน้าดินเล็กน้อยให้ดินแน่น คลุมหน้าดินดินก้อนใหญ่ หย้าแห้งหรือฟางไว้รอบบางๆ รดน้ำให้พอชุ่ม ประมาณ 1-1.5 สัปดาห์ ต้นพลูจะโตและติด ใช้เชือกมัดเถาพลูให้ติดกับค้ำเพื่อให้รากแขนงติดกับค้ำเกาะติดกับค้ำเมื่อพลูเจริญเติบโตจะเลื้อยขึ้นเสาเป็นระเบียบ

การเก็บเกี่ยว พืชสามารถเก็บเกี่ยวได้ตั้งแต่อายุ 3 เดือนเป็นต้นไป การเก็บใบพลูจะเริ่มเก็บเมื่อใบพลูแก่เต็มค้ำ เรียกว่าพลูเต็มใบ ต้นพลูอายุ 1 ปี ใบพลูที่โตเต็มที่ให้ผลผลิตครั้งละ 300 ใบต่อดัง วิธีเก็บพลูควรเก็บในตอนเช้าก่อนเที่ยงหรือเย็น เริ่มเก็บตั้งแต่ยอดลงมาของแต่ละกิ่ง นับ 3 ใบและเก็บใบที่ 3 ปลิดหัวใบเบาๆ ปลิดให้สุดหัวและต้องมีก้านยาวติดที่โคนใบ การเด็ดพลูให้เด็ดครั้งละ 1 ใบ กิ่งหนึ่ง ๆ จะเหลือใบอ่อนไว้ประมาณ 1-2 ใบ เพื่อป้องกันไม่ให้กิ่งนั้นเหี่ยวเนื่องจากขาดใบเลี้ยง และเลือกเก็บเฉพาะใบแก่ที่มีลักษณะใบนิ่มไม่แข็งกระด้าง สีเขียวเข้ม การเก็บพลูจะเก็บพลู 7-10 วันต่อครั้ง เนื่องจากถ้าเว้นระยะเก็บนานกว่า 15 วัน ใบจะแก่ไม่สามารถจำหน่ายได้

การดูแลบำรุงต้นพลู พืชเป็นพืชที่ต้องการน้ำอยู่เสมอ ในปริมาณที่พอเหมาะไม่มากหรือน้อยเกินไป

การให้น้ำพลูจะเริ่มให้น้ำเมื่อพบว่าพลูแสดงลักษณะอาการขาดน้ำ คือ ใบเหี่ยวลู่ กิ่งก้านห้อย ก็จะทำให้ให้น้ำโดยให้ตอนเช้าหรือตอนเย็น ถูกร้อนรดน้ำวันเว้นวัน ส่วนฤดูฝนไม่ต้องรดน้ำ การรดน้ำให้รดใบจากข้างบนลงข้างล่าง ประมาณ 15 นาที โดยวิธีใช้สายยางฉีดน้ำหรือใช้ระบบสปริงเกอร์ การใส่ปุ๋ยจะใส่ต้นฤดูฝนและปลายฤดูฝน ปุ๋ยที่ใช้จะเป็นปุ๋ยจากธรรมชาติจำพวก มูลวัวแห้ง มูลสัตว์ ไม้ผุ โดยนำมาวางรอบ ๆ โคนพลูตั้งแต่ตอนปลูก ปัจจุบันสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา จะใส่ปุ๋ยซากอินทรีย์วัตถุเพิ่มเติม เช่น ปุ๋ยคอก ขี้ไก่หรือขี้วัว ปุ๋ยหมัก ผู้ปลูกพลูจะไม่ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เพราะจะทำให้ผลผลิตไม่ได้คุณภาพและเป็นการทำลายธรรมชาติ การใส่ปุ๋ยคอกใส่ปีละ 2 ครั้ง การใส่จะใช้วิธีโรยปุ๋ยรอบ ๆ ระหว่างเสาค้ำในแถวเดียวกัน โดยให้ปุ๋ยห่างจากโคนพลูประมาณ 1 เมตร ประมาณ 3 กำมือต่อ 1 ต้น จากนั้นไถพรวนหน้าดิน

ผลการศึกษาจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบได้ว่า สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการปลูก ความรู้การปลูกพลูของสมาชิกเป็นข้อมูลที่สะสมมาจากบรรพบุรุษที่ของแต่ละครัวเรือน โดยไม่ได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กระบวนการปลูก ได้แก่ การขยายพันธุ์ วิธีการปลูกพลู การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว ซึ่งกระทำกันในวงแคบเฉพาะในหมู่เครือญาติ ยังไม่มีการจัดการความรู้การปลูกพลูให้เป็นระบบอย่างยั่งยืน การถ่ายทอดในลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้ความรู้บางอย่างหายไป และจากการที่ผู้วิจัยได้ให้สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพการปลูกพลูของกลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 เห็นความสำคัญของการปลูกพลู ในพื้นที่และต้องการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของพลูและประโยชน์ของการปลูกพลูให้แก่คนในชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จึงต้องการเพิ่มจำนวนสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นคนรุ่นใหม่ เพื่อให้มีผู้สืบทอดการปลูกพลูอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ขาด

แรงจูงใจและความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่ม ทั้งยังขาดความรู้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของ
วิสาหกิจชุมชนและพลูนามชัย เนื่องจากขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสาร

อภิปรายผลการวิจัย

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู ตำบลสนามชัย อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา มีสภาพภูมิศาสตร์ของ
พื้นที่เหมาะแก่การปลูกพลู สมาชิกของวิสาหกิจมีองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ถ่ายทอดแก่สมาชิกภายในกลุ่ม
และผู้สนใจทั่วไปได้ องค์ความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้เกี่ยวกับการปลูกพลู ได้แก่ การเตรียมพื้นที่ การเพาะชำ
ต้นพันธุ์กระบวนการปลูกพลู การดูแลบำรุงรักษา และการเก็บใบพลู ซึ่งความรู้เหล่านี้จะสืบทอดมาจากบรรพ
บุรุษของแต่ละครัวเรือนจากรุ่นสู่รุ่นด้วยการบอกเล่า และเป็นการส่งต่อความรู้ในลักษณะการสอนให้ทำและ
แนะนำให้ปฏิบัติ เมื่อเกิดปัญหาในการปลูกครั้งหนึ่งก็จะปรึกษาผู้รู้คราวหนึ่ง ซึ่งแนวทางการปฏิบัติเช่นดังกล่าวนี
จะทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้การปลูกพลูอยู่ในวงแคบขาดการผลักดันให้มีกระจายความรู้สู่คนรุ่นใหม่ การ
จัดเก็บความรู้ไม่เป็นรูปธรรม การสังเคราะห์ความรู้และการจัดเก็บความรู้ไม่เป็นระบบ การถ่ายทอดใน
ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ภูมิปัญญาการปลูกพลูของบรรพบุรุษบางอย่างเสี่ยงต่อการสูญหายไปได้อีกในอนาคต
สอดคล้องกับการศึกษาของ อธิภัทร สีนทรโก และคณะ (2563: 138) ได้อธิบายไว้ว่า ความรู้ในการปลูกหรือ
ผลิตที่ได้จากการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และส่งต่อในลักษณะการสอนปฏิบัติ การแนะนำ แนวทางเช่นนี้จะทำให้
การจัดเก็บข้อมูลที่เกิดจากการสังเคราะห์ไม่เป็นรูปธรรม ไม่มีระบบการจัดเก็บที่ยั่งยืน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้
ความรู้บางอย่างเลือนหายไปและไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เอง คนรุ่นใหม่ในชุมชนจึง
เข้าถึง องค์ความรู้ได้น้อย จึงทำให้พลูไม่เป็นที่รู้จักและอาชีพปลูกพลูไม่ได้ความสนใจ ดังนั้น การสร้างความ
เชื่อมั่นต่ออาชีพปลูกพลู ด้วยการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของพลูด้านเศรษฐกิจสามารถสร้างรายได้และมี
ประโยชน์ทางยารักษาโรค และเผยแพร่ให้ความรู้การปลูกพลูที่มีต้นทุนต่ำรายได้ดี ฉะนั้น จึงควรให้มีการ
จัดการความรู้ การพยายามทำให้องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นชุดความรู้ลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ
จะสามารถ ช่วยให้การส่งต่อความรู้การปลูกพลูคงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง ดังที่ ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ และคณะ
(2566: 2-3) กล่าวว่า การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่เป็นระบบจนมีองค์ความรู้ที่เป็นชุดเดียวกัน ซึ่งการเข้าใจและการสืบค้นจะทำให้
ภูมิปัญญายังคงดำรงอยู่และการสืบทอดต่อไปได้ ทั้งยังสอดคล้องกับ ศิริเพ็ญ อังสิทธิพนพร และกุมารี ลาภ
อาภรณ์ (2559: 207-208) ได้อธิบายว่า การถ่ายทอดความรู้และการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการนำ
ความรู้ในตัวบุคคลออกมาเผยแพร่เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ นำเอาความรู้มาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็น
ผลงานขึ้นมา เกิดการอนุรักษ์องค์ความรู้ไว้เป็นฐานการสืบค้นของผู้ที่สนใจคนรุ่นหลังได้เรียนรู้จนนำไปสู่การ
เป็นอาชีพได้

นอกจากนี้ สมาชิกของวิสาหกิจกลุ่มปลูกพลู ยังมีความต้องการที่จะสร้างให้เกิดการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว จึงต้องการให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพลู เพื่อกระจายเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพลูไปสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่และผู้สนใจทั่วไป ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าและประโยชน์ของพลู อีกทั้งยังเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูในการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณะ และเพื่อเป็นการสืบทอดความรู้การปลูกขยายพื้นที่ปลูกได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลงานศึกษาของ จุฑาธิป ประดิพัทธ์นฤมล และคณะ (2564: 22,24) ที่เสนอไว้ว่า การสร้างให้เกิดการจัดการความรู้ในระยะยาวโดยใช้เยาวชนและโรงเรียนเป็นฐาน จะทำให้เยาวชนเกิดการมีส่วนร่วมช่วยครอบครัวในการประกอบอาชีพเกิดจิตสำนึกรักหวงแหนและร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่น เยาวชนและคนรุ่นใหม่จะเป็นผู้มาทดแทนรุ่นเดิมสร้างความยั่งยืนให้อาชีพได้ต่อไปในอนาคต

การศึกษาแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้การปลูกพลูของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 เป็นความรู้จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งขาดการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การสนับสนุนด้านความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปลูกพลู ความรู้ด้านคุณค่าของพลูทั้งประโยชน์เป็นยาสมุนไพรและเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ที่ผู้ปลูกจะได้รับ รวมถึงข่าวสารช่องทางการจำหน่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แต่ละครัวเรือนเกิดความสนใจปลูกพลูขยายพื้นที่การปลูกเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ อุทัย อันพิมพ์ และคณะ (2560: 158-161) กล่าวว่า ปัจจุบันเกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่และขาดข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดเพื่อประกอบการตัดสินใจ ทำให้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการปลูกหรือการผลิตให้มากขึ้น

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 เป็นวิสาหกิจชุมชนระดับชุมชนครอบครัวที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน สมาชิกกลุ่มมีความสมัครับพึ่งพิงเหตุผลของกันและกันมีประธานกลุ่มที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถส่งเสริมให้พัฒนาไปเป็นกลุ่มวิสาหกิจระดับเครือข่ายได้ สอดคล้องกับผลงานของเขมิกา สงวนพวก และจิตรลดา รอดพลอย (2564: 66-69) อธิบายว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของผู้นคนในชุมชนร่วมกันเป็นสำคัญ อีกทั้งต้องมีแนวปฏิบัติที่พัฒนาให้เข้ากับโครงสร้างของชุมชน และกลุ่มที่มีความมุ่งมั่นจะสามารถพัฒนาศักยภาพให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวิสาหกิจกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 จะมีความพร้อมดังกล่าวข้างต้น แต่กลุ่มก็ไม่สามารถผลักดันกลุ่มให้เข้มแข็งได้ เนื่องจาก 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูไม่ได้รับการสนับสนุนในการส่งเสริมการปลูกพลูมากเท่าที่ควร ความนิยมปลูกพลูในพื้นที่ยังมีน้อยกว่าพืชชนิดอื่น วิสาหกิจกลุ่มปลูกพลูจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 2) บุคลากรของวิสาหกิจชุมชนมีอายุมากและไม่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีหรือไม่มีอุปกรณ์สื่อสารที่ทันสมัยก่อให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสาร นับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา สอดคล้องกับหลักการของ Kotas (2015: 7-9) ได้กล่าวว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารประสานงานและการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารระหว่างสมาชิกภายในและผู้เกี่ยวข้องภายนอกของวิสาหกิจชุมชนเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อการพัฒนา 3) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนขาดการแสวงหาความรู้

พัฒนาตนเองเกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มช่องทางการขาย 4) สมาชิกส่วนใหญ่ของวิสาหกิจชุมชนขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม แม้จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม แต่คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง สมาชิกขาดความรู้ขาดความเข้าใจหลักการรวมกลุ่ม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมการบริหารจัดการให้แก่วิสาหกิจกลุ่มปลูกพลู สอดคล้องกับงานศึกษาของ อัมพัลย์ วิศวธีรานนท์ พิศรวิส ภูทอง และมนศักดิ์ มหิษ์ (2563: 127) อธิบายว่า การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องให้สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจในหลักการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และให้สมาชิกมีความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของจึงจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มได้

การศึกษา พบแนวทางส่งเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู หมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ดังนี้ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูควรได้รับการพัฒนาความรู้ ฝึกอบรมหัวข้อหรือหลักสูตรต่าง ๆ เพิ่มพูนความรู้ เพิ่มทักษะการทำงานเป็นระบบมากยิ่งขึ้น สำหรับภาครัฐหรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องควรสร้างโอกาสในการศึกษาดูงานต่างพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนเกิด ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และต่อยอดแผนงานกิจกรรมของกลุ่ม สอดคล้องกับงานศึกษาของปิยพัทธ์ หีบแก้ว และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2563: 276-277) ซึ่งกล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนควรได้รับการสนับสนุนการอบรมและการศึกษา ดูงานในพื้นที่อื่น เพื่อเรียนรู้และสร้างเครือข่าย สำหรับการการสร้างแรงจูงใจให้ตระหนักถึงคุณค่าของพลูในฐานะเป็นพืชเศรษฐกิจและความคุ้มค่าในการปลูกพลู ควรเชิญเกษตรกรและผู้ประกอบการแปรรูป ที่ประสบความสำเร็จจากการปลูกพลู เพื่อมาให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปลูก การจำหน่าย และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ใบพลู เพื่อให้สมาชิกนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาตนเองและเพิ่มประสิทธิภาพในการเพาะปลูกพลูสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น การจัดให้วิสาหกิจชุมชนได้เรียนรู้การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ รวมถึงให้หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้วิสาหกิจชุมชนได้จัดการเรียนรู้ให้ความรู้การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี และผลิตสื่อออนไลน์ ที่บ่งบอกถึงเรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นเกี่ยวกับพลูสนามชัย การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านโทรศัพท์มือถือเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายใบพลูของชุมชน

สรุปได้ว่า จากการถอดองค์ความรู้การปลูกพลูจากประสบการณ์ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยการรวบรวมองค์ความรู้อยู่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลที่ฝังลึกอยู่ในตัวเกี่ยวกับภูมิปัญญาการปลูกพลูและในเอกสารมาพัฒนาจัดการอย่างเป็นระบบ จะทำให้ทุกคนในพื้นที่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ได้ รวมทั้งสามารถปลูกพลูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 และผู้ปลูกพลูในตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น นอกจากนี้ ชุดการเรียนรู้การปลูกพลูที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรจะทำให้ผู้เรียนรู้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่าย และสามารถนำไปใช้ถ่ายทอดเผยแพร่ไปสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่และผู้สนใจทั่วไปใน

วงกว้างมากขึ้น เมื่อชาวบ้านเห็นความสำคัญและเยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ให้เห็นคุณค่ามูลค่าของพลูพืชสมุนไพรรวมไปถึงความจำเป็นของการปลูกพลูในพื้นที่ จะทำให้มีผู้สนใจการปลูกพลูเพิ่มขึ้นเกิดการสืบสานต่อภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เกิดอาชีพปลูกพลูก่อให้เกิดรายได้เสริม รวมถึงเป็นการอนุรักษ์พลูพืชสมุนไพรได้อย่างยั่งยืน การปฏิบัติดังกล่าวถือเป็นกระบวนการจัดการตามแนวคิดการจัดการความรู้ ตามแนวคิดของ Marquardt ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบย่อยขององค์การที่มีความสัมพันธ์กันทั้ง 5 ด้าน คือ การเรียนรู้ (Learning) องค์การ (Organization) คน (People) ความรู้ (Knowledge) และเทคโนโลยี (Technology) อันจะทำให้วิสาหกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็งคงอยู่ได้อย่างต่อเนื่อง (Marquardt, M.J., 2002 อ้างใน อุทัย อันพิมพ์ และคณะ, 2560: 173)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 นำกระบวนการจัดการความรู้ที่ได้จัดทำเป็นชุดเรียนรู้การปลูกพลูหรือสื่อสำหรับเผยแพร่ไปใช้ ในการส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้รับรู้ถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ของพลูสมุนไพรด้วยการจัดหลักสูตรสอดแทรกในกิจกรรมของโรงเรียนเผยแพร่สู่นักเรียน

1.2 ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูเป็นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และรวบรวมความรู้เกี่ยวกับพลูสมุนไพรไทย เผยแพร่สู่คนรุ่นใหม่ในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง และผู้สนใจทั่วไปเพื่อสืบสานอาชีพปลูกพลูและอนุรักษ์พืชใบพลูให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูควรได้รับการเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้การทำงานเป็นระบบมากขึ้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องระดับท้องถิ่นภาครัฐควรสนับสนุนการให้ความรู้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู จัดหาผู้เชี่ยวชาญผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์การจัดการกระบวนการรวมกลุ่มการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน และการศึกษาดูงานต่างพื้นที่ แก่คณะกรรมการวิสาหกิจกลุ่มปลูกพลู ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูเกิดความเข้าใจในการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน และสร้างแรงจูงใจในการรวมกลุ่ม

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน ควรนำผลวิจัยไปต่อยอดหรือวิเคราะห์เพื่อจัดทำกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลูหมู่ 4 และจัดสรรงบประมาณในแผนดำเนินงานประจำปี ให้สอดคล้องตามสภาพปัญหาและความต้องการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู

3.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดควรช่วยเหลือในการหาแนวทางแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าใบพลู เพื่อแก้ไขปัญหาการจำหน่ายและราคาพลูสดตกต่ำ

4. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 4.1. แนวทางการแปรรูปผลิตภัณฑ์การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้แก่พืชใบพลู
- 4.2. วิเคราะห์ศักยภาพด้วยการทำ SWOT Analysis ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู เพื่อเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรพัฒนาศักยภาพเชิงแข่งขันแก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกพลู

เอกสารอ้างอิง

- เขมิกา สงวนพวง และ จิตรลดา รอดพลอย. (2564). แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านในตำบลบ้านทราย อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. 4 (3), 64-84.
- คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ (2566). บัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2567. แหล่งที่มา: http://www.lpnh.go.th/newlp/wp-content/uploads/2013/10/nle m2016_announcement_r atchakitcha120459_20160412.
- จุฑาธิป ประดิพัทธ์นฤมล, หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส, สุภารัตน์ รัตนพงษ์ และ นันทพัทธ์ คคคง. (2564). การจัดการความรู้และส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งช้าง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 4 (3), 13-29.
- ชนนิษฐ์ ชูพยัคฆ์. (2566). พลู: องค์ความรู้จากงานวิจัยและการประยุกต์ใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น จำกัด.
- ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ, ระพีพรรณ จันทระสา, กนิษฐา เรืองวรรณศักดิ์, ณัฐฐานุช เมฆรา และ จุริรัตน์ ทวยสม. (2566). การจัดการองค์ความรู้เพื่อการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน: การประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมลายีสาน). *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมกลุ่มแม่น้ำมูล*. 12 (1), 1-15.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, อรุณฯ แสงสุข, นัยนา อรรถนาท และคชสิทธิ์ เจริญสุข. (2566). การจัดการความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอและหัตถกรรมจากเปลือกของวิสาหกิจชุมชน บ้านห้วยตาด จังหวัดเลย. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6 (5), 2369-2387.
- นินธนา เอี่ยมสะอาด และคณะ. (2562). การจัดการความรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับสมุนไพรไทยในตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารศรีปทุม ชลบุรี*. 15 (4), 47-56.
- บุษรา สร้อยระย้า, กิรติญา สอนเนย, อุทัยวรรณ ฉัตรธง, ศรีไพร พรหมชาติ และ จิราพัทธ์ แก้วศรีทอง. (2567). การส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายด้วยกระบวนการจัดการความรู้ จังหวัดพิษณุโลก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 9 (1), 306-323.

- ปิยพัทธ์ หีบแก้ว และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนร้านรุ่งตะวันสมุนไพร ตำบลห้วยม่วง อำเภอกงหรา จังหวัดขอนแก่น. *วารสารบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 4 (2), 267-280.
- พจนก กาญจนจันทร์. (2563). กินพลู เชี่ยนหมาก ปากแดง. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2567. แหล่งที่มา <https://museum.socanth.tu.ac.th/wp-content/uploads/2020/04>.
- วิศิษฐ์ ฤทธิบุญไชย, ธงชัย พงษ์สิทธิกาญจนา, พงษ์สันต์ ต้นหยง, นรุตม์ โตโพธิ์ไทย และชนพงษ์ อารณพิศาล (2560). แนวทางการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอ จังหวัดนครปฐม. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9*. 26-29 กันยายน 2560. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ศิริเพ็ญ อังสธิพิพนพร และ กุมารี ลาภอาภรณ์. (2559). กระบวนการจัดการความรู้ผ่านการถ่ายทอดความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนฮากกาออนไลน์: ความสำเร็จและความท้าทาย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 35 (1), 203-225.
- อัมพวัลย์ วิทวธีรานนท์, พิตรวัส ภูทอง และมนศักดิ์ มหิษฐ์. (2563). แนวทางเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้ว ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจักสานและผ้าทอ. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 12 (23), 125-136.
- อุทัย อันพิมพ์, สุวิทย์ ไสภาพล, รินทร์ลภัส ชัยศิริฤทธิดี และ ชรีดา ปุกหุด. (2560). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาเห็ดพื้นบ้านของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 8 (2), 156-176.
- อธิภัทร สินทร์โก, อติยาพร ไชยฤทธิ์ และ นพพร ขุนคำ. (2563). การจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตมะม่วงส่งออกอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์น่ายเรืออากาศ*. 2 (1), 128-141.
- ศุภญ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). รายงานสถานการณ์การปลูกพลู ปี 2562. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567. แหล่งที่มา: <http://www.agriinfo.doae.go.th/year63/plant/rortor/herb/%E0%B8%9E%E0%B8%B9%E0%B8%A5.pdf>
- สุพิชฌาย์ จินดาวัฒนภูมิ. (2561). *วัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทยสมัยก่อน*. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10. 29-30 มีนาคม 2561. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- โสพิศ โพธิ์สุวรรณ. (2543). *การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการทำสวนพลูปากหมากกับพลูวังโหล* จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ

- Kotas, M. (2015). Key success factors for social services organizations in Poland.*Online*. Retrieved May 1, 2024. from: https://www.researchgate.net/publication/290522621_Key_success_factors_for_social_services_organizations_in_Poland_Kluczowe_czynniki_sukcesu_osrodkow_pomocy_spolecznej_w_Polsce
- Singh, T., Singh, P., Pandey, V. K., Singh, R., & Dar, A. H. (2023). *A literature review on bioactive properties of betel leaf (Piper betel L.) and its applications in food industry*. Food Chemistry Advances, 3 (100536), 1-11.